

Juráková, Miroslava

Únětické bronzы ze sbírky E. Lorence ve znojenském muzeu

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1980, vol. 29, iss. E25, pp. 287-290

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108939>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

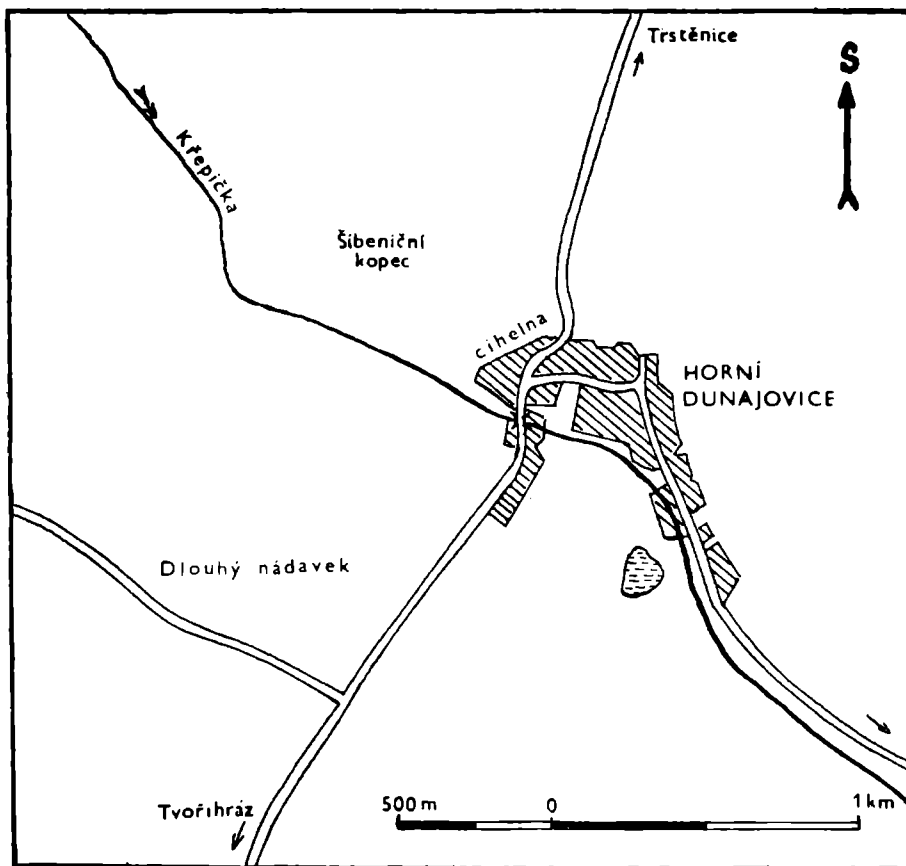
Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Neolithische Siedlung Lesůňky II (Kreis Třebíč). Auf der angeführten Lokalität wurde im Jahre 1976 die Rettungsgrabung von Objekt Nr. 2 durchgeführt. Das gewonnene Material kann vorläufig in die Ib Phase der Kultur mit mährischer bemalter Keramik eingereiht werden. In dem Objekt war zahlreich anthropomorphe und zoomorphe Plastik vertreten. Auf dem Boden wurde ein System von Pfostengruben erfasst. Es bleibt also die Aufgabe die Funktion des Objektes, das Verhältnis zu den übrigen Kulturgruben im Rahmen des Siedlungsareales zu lösen und den Typ der Pfostenkonstruktion bestimmen.

Übersetzt von R. Tichý

Únětické bronzы ze sbírky E. Lorence ve znojenském muzeu

Před druhou světovou válkou působila na Znojemsku řada archeologů-amatérů, z jejichž sbírek se zachovaly jen nepatrné zlomky, které se příležitostně dostávají do muzeí. Mnohé archeologické památky z takových sbírek jsou bez jakékoli dokumentace. Do Jihomoravského muzea ve Znojmě se dostala roku 1975 kazeta s několika bronzovými předměty únětické kultury, k nimž byla přiložena obálka s fotografiemi a jejich negativy. Předměty však nebyly lokalizovány.

Obr. 7. Horní Dunajovice, okr. Znojmo. Situační plán lokality „Na nádavku“ („Dlouhý nádavek“). (Kresba M. Juráková – M. Bálek.)

Srovnáním fotografie (tab. XVI: 1) s členitostí terénu (s přihlédnutím na komín na dané fotografii) a udáním názvu tratě „Na nádavku“ lze s velkou pravděpodobností stanovit jako místo nálezu bronzových předmětů mírné návrší jihozápadně od Horních Dunajovic, okr. Znojmo. Poloha „Na nádavku“, udávaná na původní fotodokumentaci, leží asi 1 km jihozápadně obce (obr. 7). Na novějších mapách tento název mizí a je nahrazován názvy jinými. Na mapě z roku 1954 je ještě uváděn traťový název „Dlouhý nádavek“.

Podle fotografií i podle charakteru bronzů je zřejmé, že jde o hrobový materiál. E. Lorenc zřejmě na uvedeném místě provedl roku 1934 a 1935 výzkum několika kostrových únětických hrobů, jejichž počet již nelze ani po vyhodnocení fotografií stanovit. Kostry ležely v mírně skrčené poloze ve směru S–J a SV–JZ, obličejem k východu a jihovýchodu. Byly obloženy velkými plochými kameny (tab. XVI: 1). Údaje o případných dřevěných schránkách a dalších podrobnostech úpravy hrobových jam nejsou k dispozici. Zdá se, že kostry byly uloženy poměrně nehluboko pod povrchem. Hrobová keramika se nedochovala a chybí o ní jakékoli informace; je však třeba předpokládat její přítomnost v hrobech.

Popis dochovalých bronzových předmětů

1. Sekerka s lištami s obloukovitým ostřím, poněkud vyklenutými boky a se zaobleným týlem. D 156 mm, š 20 mm, š ostří 45 mm, tl 7 mm. JMZ inv. č. A 25 426 (obr. 8:11).
2. Dýčka s původně zaobleným týlem a tělem s původním střežovitým hraněním; v týlové části jsou dva nýty a v patině otisky po dřevěné rukojeti. D 60 mm, max. š 36 mm, tl 3,5 mm. JMZ inv. č. A 25 428 (obr. 8:10).
3. Dýka se zaobleným týlem, mírně střežovitě hraněným tělem a se sbroušeným ostřím; v týlové části jsou 3 otvory pro nýty, z nichž jeden nýt se zachoval. D 106 mm, max. š. 39 mm, tl. 3,5 mm. JMZ inv. č. A 25 427 (obr. 8: 8).
4. Sada trubiček do náhrdelníku svinutých z bronzového plochého drátu. JMZ inv. č. A 25 435 (obr. 8:1).
5. Sada trubiček do náhrdelníku svinutých z plochého drátu. JMZ inv. č. A 25 436 (obr. 8: 2).
6. Nárameník spirálovitě svinutý z plochého bronzového pásku; na jednom konci je zaoblení. \varnothing 69 mm, průřez pásku 5 × 2 mm. JMZ inv. č. A 25 433 (obr. 8: 6).
7. Nárameník spirálovitě svinutý z plochého pásku. \varnothing 70 mm, průřez pásku 5 × 3 mm. JMZ inv. č. A 25 434 (obr. 8: 7).
8. Jednoduchý náramek vzniklý odlomením části z původního spirálovitého nárameníku. \varnothing 65 mm, průřez pásku 5 × 3 mm. JMZ inv. č. A 25 432 (obr. 8: 5).
9. Cyperská jehlice s očkem a drátkem ovinutým kolem krčku, se šavlovitě prohnutou jehlou. D 128 mm. JMZ inv. č. A 25 429 (obr. 8: 13).
10. Jehlice s hlavicí svinutou v očko (poškozenou), šavlovitě prohnutou jehlou a odlomeným hrotem jehly. D 137 mm. JMZ inv. č. A 25 430 (obr. 8:14).
11. Jehlice s hlavicí svinutou v očko (silně poškozenou), vcelku rovnou jehlou a odlomeným hrotem jehly. D 104 mm. JMZ inv. č. A 25 431 (obr. 8: 12).
12. Zlomky spirálovitého nárameníku. (obr. 8: 4).
13. Zlomky několika náramků stočených z dvojitého drátu. (obr. 8: 3, 9).

Popsané předměty jsou pokryté drsnou patinou a místy jsou dosti zkorodovány. Všechny exempláře lze datovat do klasické fáze únětické kultury (R BA₁). Zřejmý tedy šlo o pohřebiště z vrcholného období únětické kultury. Obdobných pohřebišť je na Znojemsku velký počet. U Horních Dunajovic jsou zaznamenány únětické hroby na několika místech. Jde především o trať „Na stínadlech“, „Za kostelem“ a „Vápenný kopec“.¹ Další hroby a sídliště jsou zjišťovány v místní cihelně.² Pohřebiště „Na nádavku“ (obr. 7) by tedy bylo v pořadí již pátou nekropolí únětického lidu na katastru Horních Dunajovic.

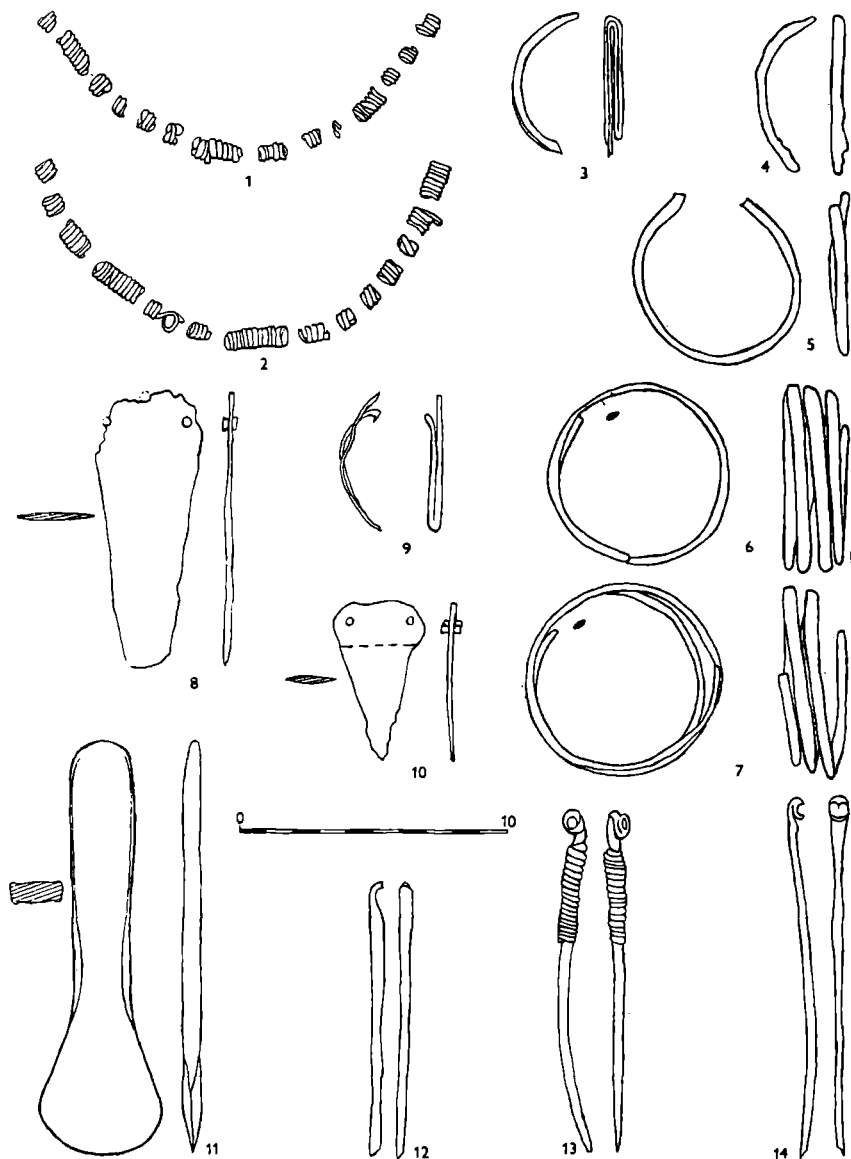
Miroslava Juráková

¹ K. Tihelka, Moravská únětická pohřebiště, PA XLIV, 1953, 282; V. Podborský – V. Vildmeyer, Pravěk Znojemska, Brno 1972, 167.

² K. Tihelka, l. c.; B. Dostál, Pravěké nálezy z Horních Dunajovic, SPFFBU E 8, 1963, 5, pozn. č. 5; V. Podborský – V. Vildmeyer, op. cit., 167.

Унетицкая бронза из коллекций Э. Лоренца в Зноjemском музее. Автор публикует статью о нескольких типичных бронзовых предметах унетицкой культуры (рис. 8), которые попали с коллекцией Э. Лоренца в Южно-моравский музей в г. Зноймо. На основании оценки сохранившейся фотодokumentации она приходит к заключению, что бронза найдена в могилах с групповым расположением (табл. XVI) в местоположении „На надавкву“ вблизи Горних Дунайовиц, район Зноймо.

Перевел Алеш Бранднер

Obr. 8. Horní Dunajovice, okr. Znojmo. Dochovalé bronzové předměty z únětických hrobů „Na nádavku“. (Kresba M. Juráková.)

Die Bronzegegenstände der Únětice Kultur aus der Sammlung von E. Lorenc im Museum zu Znojmo. Die Autorin publizierte einige typische Bronzegegenstände der Únětice Kultur (Abb. 8), die mit der Sammlung von E. Lorenc nach dem Südmährischen Museum zu Znojmo (Südmähren) ankamen. Durch die Auswertung der erhaltenen Photodokumentation gelangt sie zum Schluss, daß die Bronze aus den Skelettgräbern (Taf. XVI) in der Dür „Na nádavku“ bei Horní Dunajovice, Kr. Znojmo, stammen.

Übersetzt von Miroslava Juráková

TYPY POHŘEBIŠŤ 9.—10. STOLETÍ NA MORAVĚ A JEJICH VZTAH K JEDNOTLIVÝM TYPŮM SÍDLIŠŤ¹

Moravská pohřebišť 9.—10. století registrovaná přibližně na 180 lokalitách a obsahující kolem 10 000 hrobů jsou významným pramenem pro poznání velkomoravského a bezprostředně následujícího období, mimo jiné též pro poznání jeho ekonomicko-sociální struktury a tudíž i pro poznání charakteru a funkce jednotlivých sídlištních aglomerací. Pohřebišť skýtají např. až dosud jediný zdroj informací o rozsahu osídlení v tomto období, neboť sídlištní výzkum, přestože mu byla zejména v poválečných letech věnována značná pozornost, poskytl sice poznatky převratné, nicméně kusé zejména z hlediska teritoriálního, neboť se omezil poněkud na centrální hradiště.

Řešení vztahu pohřebišť a sídlišť naráží na značné potíže nejen proto, že úplně prozkoumané venkovské osady téměř neznáme, ale i proto, že většina pohřebišť je prozkoumána pouze fragmentárně. Teprve v posledních letech můžeme hovořit o úplně prozkoumaných pohřebišťích na Pohansku u Břeclavi (kostelní hřbitov),² v Mikulčicích (u jednotlivých chrámových staveb),³ ve Velkých Bílovicích,⁴ Prušánkách, Nechvalíně⁵ a Josefově.⁶ Případů, v nichž byla prozkoumána osada i s příslušným pohřebišťem, je nepatrně (Sady II — Dolní Kotvice,⁷ Břeclav-Pohansko — kostelní hřbitov a velmožský dvorec).⁸

Formálně lze moravská pohřebišť 9.—10. století rozřadit dvěma způsoby: 1. podle základních znaků pohřebního ritu; 2. podle velikosti, tj. podle počtu hrobů.

Podle formy pohřbu a vnějšího vzhledu hrobů rozlišujeme pohřebišť s neoznačenými kostrovými hroby (plochá), mohylnky s kostrovými pohřby a mohylnky birituální. Plochá pohřebišť jsou v převaze. Počátky birituálních mohylníků stejně jako ojedinělé žárové hroby na plochých pohřebišťích (většinou jde o problematické nálezy) sahají do předvelkomoravského období. V některých případech se lze domnívat, že pohřebišť jeví se dnes jako plochá byla původně kryta mohylovými násypy později rozoranými.

Podle počtu hrobů jsem kdysi rozdělil moravská středohradištní pohřebišť (vedle ojedinělých hrobů) na malá (do 20 hrobů), středně velká (kolem 50 hrobů) a velká (nad 100 hrobů).⁹ Toto rozdělení odráží pouze stav výzkumu jednotlivých pohřebišť, neboť většina z nich nebyla prokopána úplně. Potvrzují to nedávné výzkumy citovaných pohřebišť mimo centrální hradiště (Josefov, Prušánky, Nechvalín, Velké Bílovice, Sady II), která mají vždy kolem 100 a více hrobů, i když patřila k nevelkým osadám. I malá osada musela po 3 až 5 generacích zanechat několik desítek hrobů a mezní počty pohřbů pro jednotlivé velikosti by se musely značně zvýšit.

¹ Stať vznikla jako příspěvek pro mezinárodní sympozium o slovanských pohřebišťích 9.—11. století, které se mělo konat v září roku 1979 v Řílkenském klášteře v Bulharsku.

² F. Kalousek, Břeclav — Pohansko I, velkomoravské pohřebišť u kostela, Brno 1971.

³ J. Poušek, Mikulčice, sídlo a pevnost knížete velkomoravských, Praha 1975; *tjž.* Výsledky výzkumu na velkomoravském hradišti Valy u Mikulčic, PA 48, 1957, 241—388; *tjž.* Dvě velkomoravské rotundy v Mikulčicích, Praha 1963.

⁴ Z. Měřínský, Staroslovanské pohřebišť u Velkých Bílovic, Malovaný kraj 14, 1978, 14—15.

⁵ Z. Klánica, Nové archeologické výzkumy slovanského oddělení AČ ČSAV v Brně, Universitas 8, 1975, č. 4., str. 38; *tjž.* Birituální pohřebišť z doby hradištní a pravěké sídlišť a pohřebišť v Nechvalíně, okr. Hodonín, PV 1975, Brno 1978, 53—54; *tjž.* Kostrové hroby z 8.—9. století v Prušánkách, okr. Hodonín, PV 1975, 53.

⁶ H. Hanáková—M. Stloukal, Staroslovanské pohřebišť v Josefově, Rozpravy ČSAV, řada společenských věd, 76, 1966, seš. 9.

⁷ K. Marešová, Sídlisť pod metropolitní výšinou, Uherské Hradiště-Sady, středisko velkomoravské kultury a moči, Brno 1975, 19—36.

⁸ B. Dostál, Břeclav-Pohansko IV, velkomoravský velmožský dvorec, Brno 1975.

⁹ B. Dostál, Slovanská pohřebišť ze střední doby hradištní na Moravě, Praha 1966, 10.